

לישועתך קויתי

על שולחנו של הגאון המקובל
איש האלקים הרב שמשון חיים בן הרב נחמן מיכאל נחמני ז"ע
מחבר הספרים הקדושים זרע שמשון ותולדות שמשון

פרשת יתרו תשפ"ג | גליון מס' 382

דברים שמשיבין דעתו של אדם. ולבסוף פירש עובשה, דכתיב ויגד משה, דברים שקשים לאדם כגידין. (שבת פז.)

שומה עלינו להבין, במה נחלקו שני הלשונות. ועוד, מאי נפקא מינה לנו, במה פתח משה, האם בעונש או במתן שכר.

יתכן לבאר מחלוקתם, בשני דרכים.

א. מצאנו בגמרא (עבודה זרה ה.), שנחלקו התנאים, על מנת מה ניתנה תורה לישראל. דעתו של תנא קמא, כי התורה ניתנה לעם ישראל, על מנת שלא יהיו אומה ולשון שולטים בהם. אבל המיתה, תמשיך לשלוט בהם, גם אחרי מתן תורה. לעומתו סובר רבי יוסי, שהתורה ניתנה להם לישראל, על מנת שגם מלאך המוות לא ישלוט בהם.

והנה זה וודאי, שלא ניתן לשלם שכר על לימוד התורה וקיום המצוות, כאן בעולם הזה. כי כמו שהתורה אין לה סוף, כך גם למתן שכרה אין סוף. ממילא, לא יתכן לשלם עבורה, בעולם שהוא מוגבל.

לכן, לפי שיטת תנא קמא, שהתורה ניתנה לישראל על מנת שתהיה המיתה שולטת בהם, לא היה יכול משה לפתוח במתן שכרה. כי כל שכרה אינו בא אלא בסוף, בעולם שכולו ארוך. אלא היה עליו לפתוח בעונשה, שאם יחטאו, ייענשו בעולם הזה, בכך שתהיינה האומות שולטים בהם. לאחר מכן הזכיר את השכר, אשר יינתן בעתיד, לעולם שכולו ארוך.

אולם רבי יוסי, שסובר כי התורה ניתנה לישראל, על מנת שלא יהיה מלאך המוות שולט בהם. נמצא לדבריו, שהעולם הזה, אף הוא יכול היה להיות עולם שכולו ארוך. אם כן היתה אפשרות, לשלם את שכר התורה, כאן בעולם הזה.

איעצך ויהי אלקים עמך. בעצה. אמר לו, צא המלך בגבורה. היה אתה לעם מול האלקים. שליח ומליץ בינותם למקום. (סמות יח יט ונכ"ט)

צריך להבין, הן יתרו הלא היה סבור, כי דעתו ועצתו נכונים. כמו שטען בפני משה (פסוקים יז יח), 'לא טוב הדבר אשר אתה עושה. נבול תיבול גם אתה גם העם הזה אשר עמך'. מדוע איפה חשש שה' אינו מסכים עמו, ושלח את משה להימלך בגבורה.

ויש לומר, כי הנה בשעה שביקש ה', לשלוח את משה אל פרעה, להוציא את בני ישראל, מיאן משה לקבל השליחות. 'ונודע, שבשביל שאמר משה (לעיל ד יג), 'שלח נא ביד תשלח', ניטלה ממנו הכהונה' (לשון רבינו). כי אחר ומשה סירב להיות שליח ה', לגאול את בני ישראל, כך במידה כנגד מידה, ניטלה ממנו הכהונה, שאף היא שליחות מה'. שכן, הלא 'כהני שלוחי דרחמנא' (קידושין כג:).

אי לכך, כאשר אמר יתרו למשה, 'היה אתה מול האלקים, שליח ומליץ בינותם למקום'. חשש, שמא גם הפעם, לא ירצה ה' בשליחותו של משה. לכן אמר לו, 'צא המלך בגבורה'.

(זרע שמשון פרשת תצוה, מאמר ג)

וישב משה את דברי העם אל ה'... ויגד משה את דברי העם אל ה'. (סמות יח ה-ט)

רבי אומר, בתחילה פירש עובשה, דכתיב וישב משה, דברים שמשבבין דעתו של אדם. ולבסוף פירש מתן שכרה, דכתיב ויגד משה, דברים שמושכין דעתו של אדם כאגדה. ואיכא דאמרי, בתחילה פירש מתן שכרה, דכתיב וישב משה,

בשל כך, תחילה פתח משה רבינו, במתן שכרה. לומר להם, שאם ילמדו ויקיימו את התורה, לא יהיה מלאך המוות שולט בהם, ויוכלו לקבל שכרם בעולם הזה. אך אם חלילה יחטאו, ייענשו שישלוט בהם מלאך המוות, ולא יקבלו את שכרם, רק לעולם הבא שכולו ארוך.

ב. ידוע שכנסת ישראל, מכונה ככלה להשי"ת, כמו שמתואר בהרחבה, בפסוקי שיר השירים. וכדבר ישעיהו הנביא (ישעיה נד ה), 'כי בועליך עושיך'.

והנה ישנה מחלוקת אמוראים (כתובות נח:), בעניין מזונותיה ומעשה ידיה של אשה. רב הונא סובר, שמזונותיה של האשה הם העיקר. כלומר, מעיקר הדין הבעל חייב לפרנס את אשתו. אך כדי שלא תהיה איבה ביניהם, תקנו חכמים שבתמורה לכך יהיו ההכנסות ממעשי ידיה לבעלה. לשיטתו, יכולה האשה לומר לבעלה, 'איני ניזונת ואיני עושה'. מותרת אני על מזונותיך ומנגד, את ההכנסות ממעשי ידי, אני מבקשת להשאיר לעצמי.

ואילו דעתו של ריש לקיש, כי מעשה ידיה של האשה הם העיקר. שמעיקר הדין, מעשה ידיה של אשה לבעלה. אך לעומת זה, הוא אינו מחויב לפרנסה. אלא שבשביל למנוע תרעומת ומחלוקת, תקנו חכמים, כי בתמורה למעשה ידיה, יפרנס אותה הבעל. אי לכך, יכול הבעל לכופף את אשתו, שתעשה לו מלאכה.

כך גם, כלפי כנסת ישראל והקדוש ברוך הוא. מעשיהם של ישראל, מצוותיהם ועבירותיהם, כמוהם כמעשי ידיה של האשה. ושכרם של המצוות, הריהם כמזונותיה של האשה.

אלא שגם אם נאמר, שהבעל, הקדוש ברוך הוא, אינו חייב לזון אותם, מכל מקום לא יגרע חלקם משאר הבריות, שה' מפרנס אותם על כל פנים במעט. (ראה בבא בתרא ח. 'פרנסני ככלב וכעורב'). וכן אומר דוד המלך בתהלים (קלו כה), 'נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו'. ועוד נאמר (שם קמה טז), 'פותח את ידך ומשביע לכל חי רצון'.

לפי זה נוכל לומר, כי הדעה הראשונה בדברי רבי, סוברת כשיטת ריש לקיש, שהבעל יכול לכופף את אשתו, לעשות לו מלאכה. לכן, בתחילה פירש משה, את עונשן של העבירות. היינו, שכפה את ישראל, לעשות את מעשי ידיהם כרצון ה'. לאחר מכן, הזכיר את השכר, את המזונות שיקבלו בתמורה לכך, בהרחבה.

אולם, השיטה השנייה סוברת, כדעתו של רב הונא, שמזונותיה עיקר. לפי אותה הדעה, יכולים היו ישראל לומר, איננו ניזונים בהרחבה ומנגד, איננו עושים ומקיימים את התורה. ועדיין יפרנסם ה', לכל הפחות ככלב וכעורב וכנ"ל.

לכן, בתחילה פירש משה, את שכרם של התורה והמצוות, הנמשלים למזונות בריות. ורק לאחר מכן, פירש את העונשים. כי אחרי שנתן להם מזונות בהרחבה, הוא יכול לכופף אותם למעשי ידיהם, שיקיימו את התורה ואת המצוות.

(תולדות שמשון, מסכת אבות, פרק ד משנה כא)

~ ~ ~

אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים. (סמות כ 3)

כתב בבעל הטורים (להלן פסוק יג), כי מתחילת עשרת הדברות, 'אנכי ה' אלקיך', עד לסופן 'וכל אשר לרעך', ישנן מאתיים ועשרים אותיות, כמניין כתר. לרמוז על כתר תורה.

ויש להוסיף גופך לדבריו, כי הנה בדברות הראשונות, לא הוזכרה תיבת 'טוב', (ראה בבא קמא נד:). והיינו, כי מי שיעסוק בתורה מתוך הדחק, ולא יהיה לו רוב טובה בעולם הזה, הוא אשר יזכה לכתר תורה בעולם הבא.

וזהו כוונת התנא (אבות ו, ה), 'זכתרך גדול מכתרם'. כי כתרו לעולם הבא, של מי שלומד תורה מתוך הדחק, גדול יותר מאלו שזוכים לכתר מלכות, כאן בעולם הזה. ראייה לדבר, שהכתר תורה לעולם הבא, שמור למי שלא היתה לו רוב טובה בעולם הזה, שהרי בדברות האחרונות שנאמר בהן 'טוב', אין אותיותיהן מכוונות כמניין 'כתר'.

(תולדות שמשון, מסכת אבות, פרק ו משנה ה)